

EUROPEAN UNION LAW. INTERNATIONAL LAW AND COMPARATIVE LAW

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-372-9-52>

PECULIARITIES OF INTERNATIONAL LEGAL RESPONSIBILITY OF STATES AND APPLICATION OF COUNTERMEASURES

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВ ТА ЗАСТОСУВАННЯ КОНТРЗАХОДІВ

Bileckiy E. V.

*Postgraduate Student at the Department
of International Law
and Comparative Law,
National Aviation University
Kyiv, Ukraine*

Білецький Є. В.

*аспірант кафедри міжнародного
права та порівняльного
правознавства,
Національний авіаційний
університет
м. Київ, Україна*

Відносини між державами відіграють важливу роль у збереженні правопорядку і миру в суспільстві. Розвиток технологій та інтеграційних процесів зумовили життєву необхідність стримування міждержавних конфліктів і забезпечення миру. В сучасній правовій доктрині докладено значних зусиль для встановлення правопорядку, в тому числі і шляхом створення міжнародних норм для запобігання правопорушень і недружніх актів зі сторони держав.

Найбільший вклад в розвиток правового регулювання міжнародної відповідальності держав внесла Комісія міжнародного права Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) в результаті титанічної роботи якої було визначено зміст міжнародної відповідальності. Так, Комісією міжнародного права ООН міжнародну відповідальність визначено як «ті наслідки, які те чи інше міжнародно-протиправне діяння може мати відповідно до норм міжнародного права в різних випадках, наприклад, наслідки діяння в плані відшкодування збитку й відповідних санкцій» [1, с. 49].

Як відзначає О. Маловацький, на сучасному етапі розвитку науки міжнародного права спостерігається виділення трьох напрямів визначення міжнародної відповідальності: внутрішньодержавна цивілістична концепція, яка розглядає відшкодування шкоди як єдиноможливу санкцію стосовно держав; внутрішні криміналістичні теорії, що підтримує примусові функції як особливу форму кримінальної відповідальності держави; синтезована теорія що поєднує дві попередні і охоплює всі негативні наслідки [2]. В сучасній науці міжнародного права більшість науковців під міжнародно-правовою відповідальністю розуміють конкретні негативні юридичні наслідки, що настають для суб'єкта міжнародного права в результаті порушення ним міжнародно-правового зобов'язання [1, с. 49]. Через дану дефініцію формулюється і поняття міжнародної відповідальності держав як негативні правові наслідки, що настають для держави внаслідок вчиненого правопорушення, які зобов'язують його ліквідувати збиток, заподіяний іншим суб'єктам міжнародного права. По суті інститут міжнародної відповідальності держав є одним із принципів сучасного міжнародного права [3, с. 648].

Виходячи з зазначеного вище можна виділити особливості міжнародної відповідальності держав, які характеризуються спеціальним суб'єктом міжнародного права – державою; наступають внаслідок здійсненого ним правопорушення, що встановлене як юридичний факт; реалізуються на основі норм міжнародного права; зумовлюють настання негативних наслідки для правопорушника і, врешті, спрямована на забезпечення і зміцнення міжнародного правопорядку [4, с. 67].

Слід звернути увагу, що дискусійним лишається питання негативних наслідків, які настають для держави, зокрема, можливих контрзаходів: з однієї сторони вони як і будь-які види міжнародного примусу, підлягають застосуванню тільки на підставах і в порядку, передбачених принципами та нормами міжнародного права, а з іншого міжнародні норми та принципи, що визначають сферу їх застосування, переважно є некодифікованими і носять звичаєвий характер, що зумовлює в окремих наукових колах заперечення правового характеру міжнародного примусу та контрзаходів [5]. І хоча розділ II Частини третьої Статей «Імплементация міжнародної відповідальності держав» Резолюції A/RES/56/589 Генеральної Асамблеї ООН присвячений врегулюванню контрзаходів, втім не містить їх визначення. В загальних рисах у науковій літературі контрзаходи визначають як правомірні заходи примусу, що застосовуються потерпілою державою чи іншими державами до держави, яка вчинила міжнародно-протиправне діяння, з

метою захисту законних прав та інтересів постраждалої держави, а також відшкодування заподіяної шкоди або відновлення порушеного міжнародного правопорядку.

Отже, з огляду на зазначене можна зауважити, що питання міжнародної відповідальності держав і застосування контрзаходів являє собою комплекс різноманітних елементів, здійснюваних державами як індивідуально, так і в межах відповідних міжнародних організацій з метою захисту їх законних прав та інтересів, відшкодування заподіяної шкоди або відновлення порушеного міжнародного правопорядку. Характер і розмір контрзаходів мають бути пропорційним учиненому правопорушенню, при цьому повинен ураховуватися не лише прямий розмір заподіяної шкоди, а й характер та зміст порушеного права. Саме тому, в сучасному міжнародному праві існує велика необхідність розробки дієвих механізмів попередження та протидії правопорушенням з боку держав, а також вдосконалення міжнародних норм.

Література:

1. Коверзнев М. С., Коверзнева А. П. Відповідальність у міжнародному праві. Альманах міжнародного права. <http://inlawalmanac.mgu.od.ua/v13/8.pdf>
2. Маловацький О. Міжнародно-правова відповідальність держави за міжнародні неправомірні акти: актуальні теоретико-доктринальні підходи до визначення та розуміння. *European Political and Law Discourse*. <https://epd13.cz/wp-content/uploads/2018/2018-5-4/06.pdf>
3. Кухарчук А.В., Ткаченко О.Р., Сенаторова О.В. Відповідальність держав в міжнародному праві. *Юридичний науковий електронний журнал*. http://lsej.org.ua/5_2022/156.pdf
4. Циверенко Г.П. Відповідальність держав в міжнародному праві. https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2017/2_2017/16.pdf
5. Чернявський А.Л. Критерії правомірності застосування контрзаходів у міжнародному праві. https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/56792/5/Cherniavskiy_counter_measures1.pdf;jsessionid=D900F2EC6DD138127BB9F9490C5C9934